

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗООЛОГІЇ ім. І.І. ШМАЛЬГАУЗЕНА

ГОДОВАНЕЦЬ БОГДАН ЙОСИПОВИЧ

УДК 598.2 (477-924.52):504.74.06

**ПТАХИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ: СУЧАСНИЙ СТАН,
ІСТОРИЧНІ ЗМІНИ ТА ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ**

03.00.08 – зоологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата біологічних наук

Київ – 2013

АНОТАЦІЯ

Годованець Б.Й. Птахи Українських Карпат: сучасний стан, історичні зміни та проблеми охорони. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.08 – зоологія. Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, Київ, 2013.

Дисертація присвячена результатам 20-ти річних досліджень орнітофауни Українських Карпат. У роботі встановлено сучасний видовий склад, поширення, чисельність, висотно-зональний розподіл та сезонне перебування птахів Українських Карпат. З'ясовано фауногенетичну та екологічну структуру регіональної авіфауни. Вивчено динаміку гніздових популяцій птахів та дано оцінку її стану. Проведено аналіз історичних змін орнітофауни регіону за останнє сторіччя і визначено основні тенденції та очікувані перспективи її розвитку. Проаналізовано сучасний стан рідкісних видів птахів, ефективність їх охорони у регіоні та встановлено основні негативні чинники впливу на орнітофауну.

Сучасна фауна птахів Українських Карпат нараховує 220 видів, з них 154 – гніздові, 134 – пролітні, 99 – зимуючі та 22 – залітні. Протягом ХХ століття з авіфауни Українських Карпат зникло 26, припинили гніздування 8 видів. Протягом зазначеного часу виявлено 31 новий вид, почали гніздитися 13 та зимувати 19 видів. Зменшення чисельності відбулося у 62 та збільшилася у 13 видів птахів.

Встановлено, що стан популяцій гніздових птахів є оптимальним для 50,4% несприятливим для 32,6%, загрозливим для 17,0% видів. Для авіфауни регіону спостерігаються 4 тенденції її зміни: видового складу, гніздової фауни, збільшення кількості зимуючих видів, зміни чисельності популяцій. Виявлено, що основними причинами зміни орнітофауни Українських Карпат є негативна дія антропогенного, абіотичного та біотичного чинників. Дію антропічних чинників можна вважати однією з основних причин зміни орнітофауни регіону.

Розроблено практичні рекомендації щодо покращення охорони птахів Українських Карпат.

Ключові слова: Українські Карпати, птахи, орнітофауна, видовий склад, чисельність, динаміка, охорона.

АННОТАЦИЯ

Годованец Б.И. Птицы Украинских Карпат: современное состояние, исторические изменения и проблемы охраны. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата биологических наук по специальности 03.00.08 – зоология. Институт зоологии им. И.И. Шмальгаузена НАН Украины, Киев, 2013.

В Диссертации изложены результаты 20-летних исследований орнитофауны Украинских Карпат. В работе установлен современный видовой состав,

распространение, численность, высотно-зональное распределение и сезонное пребывание птиц Украинских Карпат. Выяснена фауногенетическая и экологическая структура региональной авифауны. Изучена динамика гнездовых популяций птиц и дана оценка ее состояния. Проведен анализ исторических изменений орнитофауны региона за последнее столетие и определены основные тенденции и ожидаемые перспективы ее развития. Проанализировано современное состояние редких видов птиц, эффективность их охраны в регионе и установлены основные негативные факторы воздействия на орнитофауну.

Современная фауна птиц Украинских Карпат насчитывает 220 видов, из них 154 – гнездовые, 134 – пролетные, 99 – зимующие и 22 – залетные. На протяжении XX века из состава авифауны региона исчезло 26 и прекратили гнездование 8 видов. В течение указанного времени выявлено 31 новый вид, начали гнездиться 13 и зимовать 19 видов. Уменьшение численности отмечено в 62 и увеличилась в 13 видов птиц.

Установлено, что состояние популяций гнездящихся видов является оптимальным для 50,4% видов, неблагоприятным для 32,6%, угрожающим 17,0%. Для авифауны региона наблюдаются 4 тенденции ее изменения: видового состава, гнездовой фауны, увеличение количества зимующих видов, изменения численности популяций. Выявлено, что основными причинами изменения орнитофауны Украинских Карпат является негативное воздействие антропогенного, абиотического и биотического факторов. Действие антропогенных факторов следует считать одной из основных причин изменения орнитофауны региона.

Разработаны практические рекомендации по улучшению охраны птиц Украинских Карпат.

Ключевые слова: Украинские Карпаты, птицы, орнитофауна, видовой состав, численность, динамика, охрана.

ANNOTATION

Bohdan Hodovanets. Birds of the Ukrainian Carpathians: current status, historical changes and conservation problems. – Manuscript.

Thesis on PhD in biology (UA degree of “candidate of biological sciences”), specialization 03.00.08 – zoology. Ivan Schmalhausen Institute of Zoology of the Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2013.

The thesis is devoted to the results of 20 years research of avifauna in the Ukrainian Carpathians. This paper provides a current species composition, distribution, abundance, area-altitude distribution and seasonal birds stay in the Ukrainian Carpathians. The fauna-genetic and ecological structure of the regional avifauna is clarified. The dynamics of bird populations breeding and their conditions are assessed. Analysis of historical changes in avifauna of the region over the last century is made, and the key trends and expected prospects of its development are described. The current status of rare species of birds, the effectiveness of their

protection in the region and the main negative factors impacting the avifauna and practical recommendations for the protection are provided.

Current bird fauna of the Ukrainian Carpathians includes 220 species of birds: 154 – nesting, 134 – migratory, 99 – wintering and 22 vagrant species. In terms of numbers of breeding and wintering avifauna in the Ukrainian Carpathian Mountains, here dominate not numerous and rare species, and also rare transition species. In the ecological structure of the avicoenosis here dominate species of the dendrophilous group. Birds of the Ukrainian Carpathians belong to 10 types of fauna, of which more than half of the species (155, 70,5%) of birds belong to the European region and transpalearctic types of fauna.

It has been found that the vertical distribution of breeding and wintering birds in the Ukrainian Carpathians is defined by high-altitude vegetation zones and climatic conditions. The largest number of breeding and wintering bird species is found in the lower altitude-vegetation zones, and with the increase of the absolute elevation it is proved that the number of species reduces and they become more similar to the avifauna of altitude vegetation zones of the opposite macro-slopes. Fauna of the southwestern megaslope is richer in comparison to the northeastern one, due to a wider penetration of wetland, aquatic and lowland bird species, uncharacteristic for the mountain ecosystems.

It has been proved that under the influence of human activities during the 20th and early 21st century 26 species of the avifauna of the Ukrainian Carpathians had disappeared, 8 species stopped nesting. During this time found 31 new species began breeding 12 species and 19 species of winter began. The reduction of population number occurred for 62 species, and the increase – for 13 species. It has been identified, that the state of species populations for nesting birds is optimum for 50,4% of the species, unfavorable to 32,6%, threatening to 17,0%. Over the past 50 years we can trace a strong number reduction for the 12 (8.5%) and a strong reduction of the distribution area for 7 (5.0%) nesting species. For 5 of the species (*Hieraaetus pennatus*, *Falco peregrinus*, *Tyto alba*, *Monticola saxatilis*, *Carpodacus erythrinus*) there is a high probability of extinction as the breeding avifauna in the region.

For the avifauna of the region there are four trends of change: species composition, breeding fauna, increasing the number of wintering species, changes in populations. Given the ongoing process of human transformation of the environment, due to the major trends in avifauna, we expect it will increase in 4 fields: reduction of the total number of species; reduction of breeding and wintering species; a slight increase in fluctuations of populations of many species of birds.

Ukrainian Carpathians are extremely important to save the birds' diversity. Among the birds of the region revealed more than 90% of the species which are protected under international conventions and treaties ratified by Ukraine and 42 species (19.1%) are included in the Red Book of Ukraine. 8 endemic subspecies and 20 locally common species nestle in the region.

It has been found that the main causes of changes in avifauna of the Ukrainian Carpathians are the negative effect of anthropogenic, abiotic and biotic factors. The

impact of the anthropogenic factors can be considered as one of the main reasons of changes in avifauna of the region.

The recommendations for improvement of bird fauna conservation status in the Ukrainian Carpathians is based on the literary analysis and the results of own investigations.

Key words: the Ukrainian Carpathians, birds, avifauna, species composition, number, ecological structure, distribution by altitude zones, dynamics, protection.